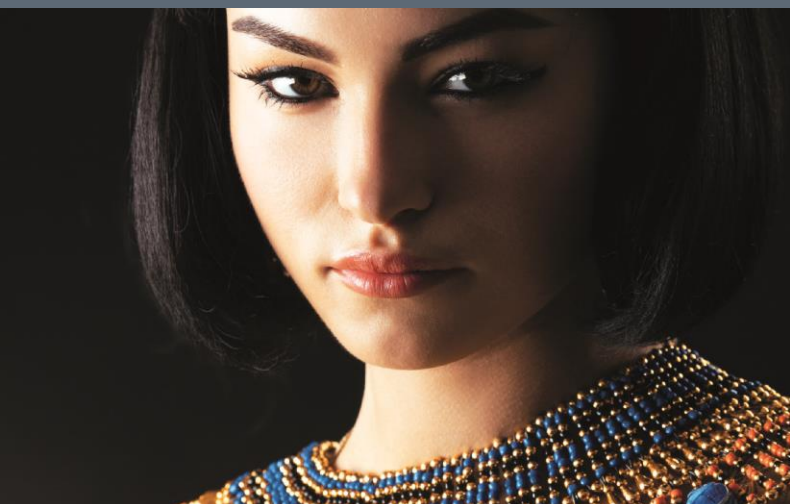

Leesclub 132: Familie & identiteit

Schaduw van Toet
van Lida Dijkstra

Spelregels

In deze leesclub discussieer je met een groepje van 4 tot 6 lezers over *Schaduw van Toet* van Lida Dijkstra. Je doet dat aan de hand van kaartjes met vragen over de tekst. De leesclub begint met een korte inleiding, die een van de spelers voorleest. Daarna volgen 4 rondes:

- 1 Ronde 1 bestaat uit 5 vragen over het verloop van verhaal. De spelers draaien om de beurt een kaartje om en geven antwoord op de vraag. Daarna mogen andere spelers reageren.
- 2 Ronde 2 is een vragenronde waarin elke speler een vraag mag formuleren aan een van de personages.
- 3 Ronde 3 is de discussieronde. In deze ronde draaien de spelers om de beurt een kaartje om van een stapel naar keuze. Hij of zij geeft antwoord op de vraag, waarna de rest mag reageren. Vervolgens kiezen de overige spelers om de beurt een kaartje van een van beide stapels. Als een discussievraag herhaalt wat eerder in het gesprek al aan bod gekomen is, mag de speler die aan de beurt is een volgende kaart omdraaien. Dit gaat zo door totdat alle kaartjes omgedraaid zijn.
- 4 Aan het einde van de discussie komen de spelers samen tot een oordeel over de tekst. In ronde 4 geven ze een oordeel uitgedrukt in sterren en motiveren zij hun keuze.

Deze leesclub werd ontwikkeld door de redactie van LitLab, een digitaal laboratorium voor literatuuronderzoek op de middelbare school. Ga voor meer lesmateriaal naar www.litlab.nl. Een docentenhandleiding en een didactische verantwoording van deze werkvorm zijn beschikbaar via www.litlab.nl/docenten.

Deze leesclub is gratis beschikbaar onder de Creative Commons licentie 'NaamsvermeldingNietCommercieel-GelijkDelen 4.0 Internationaal'.

Inleiding

*'Eén en één is meer dan twee
zeiden de bedienden van Toet.
Want samen waren de farao
en zijn vrouw onoverwinnelijk.
Als een tweekoppige god,
die nooit in de rug kon worden aangevallen.
Ze verstonden elkaar zonder woorden.'* (p. 151)

Anchesenamón – Amany voor intimi – is de derde dochter van zes van farao Achnaton en koningin Nefertiti. Haar vader wil echter een zoon als troonopvolger, het liefst een tweede als reserve. Om die reden heeft hij een bijvrouw, Kiya, en trouwt hij ook met zijn twee oudste dochters. Hij heeft álles over voor een machtige, hechte en sterke familie. Als eindelijk Toet wordt geboren – een zoon! – zweert Amany een eed haar broertje te beschermen en hem alles te leren wat ze zelf weet. Ze wordt zijn schaduw en later zelfs zijn vrouw.

In deze leesclub ga je met elkaar in gesprek over de volgende vragen: hoe is het om jezelf ondergeschikt te maken aan je familie? Kan Amany als meisje en vrouw écht zichzelf zijn? Waarom stelde ze voor met haar broertje te trouwen? En wat kun je doen in een op macht gerichte omgeving als je ziet dat de onderdanen een armoedig en zwaar bestaan leiden?

Ronde 1: Grip op het verhaal

Draai om de beurt een kaartje om en geef antwoord op de vraag. Nadat degene die aan de beurt is antwoord gegeven heeft, mag de rest reageren of aanvullen

Ronde 2: Vragenrondje

Hieronder staan verschillende fragmenten uit het boek. Kies allemaal één fragment. Bedenk en noteer een vraag die je aan een van de personages zou willen stellen. Probeer samen antwoord te geven op die vraag.

1. Amany moet verhuizen: 'Wat een... onderwerp afgedaan.' (p. 27 - 31)
2. Amany maakt een denkbeeldige trap van enge dingen: 'Toet was... en het hiernamaals.' (p. 67 - 70)
3. Amany trouwt met Toet: 'Tijdens de... troon zelf.' (p. 139 - 144)
4. Amany krijgt een aanzoek van Eje: 'Amany ging... zich verstoppen?' (p. 178 - 180)

Ronde 3: Discussievragen

Draai om de beurt een kaartje om van een stapel naar keuze en reageer op de discussievraag. Nadat degene die aan de beurt is antwoord gegeven heeft, mag de rest reageren.

Ronde 4: Oordeel

Geef *Schaduw van Toet* samen een waardering uitgedrukt in sterren. Beargumenteer vervolgens jullie keuze. Wat vonden jullie goed en wat juist minder goed? Heeft de discussie jullie individuele oordeel veranderd, en zo ja, hoe? Probeer voorbeelden en argumenten te halen uit jullie reacties op de discussievragen.

Vraag 1

‘Hoe meer je wist, hoe langer je leefde’, dat voelde Amany al van kleins af aan. Welke vaardigheid leerde ze van Sennedjem en leert zij op haar beurt later aan Toet?

Vraag 2

Het oude Egypte kent meer dan duizend goden. Naar welke god vernoemt de vader van Amany zichzelf en zijn dochters?

Vraag 3

Wat gebeurt er met Kiya, de moeder van Toet, na zijn geboorte?

Vraag 4

In de oorlog tegen de Koesjieten mag Toet – dan negen jaar oud – mee in de strijdswagen van generaal Horemheb. Omdat hij zijn eerste oorlog vecht, geeft zijn vader hem een aandenken. Wat is dat aandenken dat hij liever heeft dan een paar nieuwe sandalen?

Vraag 5

Grafrovers hebben Toets graf met een enorme hoeveelheid aan grafgiften snel gevonden. Hoe vaak wordt het graf in korte tijd beroofd?

Antwoorden

1. schrijven: Sennedjem bracht haar de godenwoorden bij, *medu netjer*.
2. Aton
3. Ze wordt dood aangetroffen op bed. Vermoord. Verderop in de kamer ligt een kleverige knuppel waarop haren zaten geplakt.
4. een stok, met de vijanden in de houten steel gekerfd
5. twee keer

Vraag

3

Vraag

2

Vraag

1

Antwoorden

Vraag

5

Vraag

4

Feest der herkenning? 1

Katje Mau is steeds daar waar Amany ook is, en later daar waar Toet is. Waarom denk je dat hij zo belangrijk is voor hen beiden?

Feest der herkenning? 2

Als de vader van Amany besluit met zijn twee oudste dochters te trouwen, zijn Amany's zussen daar heel blij mee. Ze krijgen dan een grotere kamer en baby's kunnen ze door slaven uit dadelpalmen laten halen, geen probleem. Wat waren jouw gedachten toen je dat las?

Feest der herkenning? 3

Keer op keer blijkt hoe graag Eje wil regeren: als Toet wordt geboren, als Achnaton overlijdt, als Amany alleen overblijft na Toets dood. Wat zou de aantrekkingskracht zijn van de baas zijn over een land, denk je? Noteer een paar voorbeelden uit onze huidige tijd.

Feest der herkenning? 4

Farao Achnaton heeft alle goden behalve de zonnegod Aton afgeschaft. Toch vertelt Amany Toet godenverhalen voor het slapengaan. Waarom zou ze dat doen? En zou jij tegen de wetten van je vader ingaan als je in Amany's schoenen stond? Leg je antwoord uit.

Feest der herkenning? 5

Amany leert Toet alles wat hij weten moet om farao te worden. Als oma Teje overlijdt, is Toet overstuurd. Amany troost hem door een haarlok van oma in een mooi doosje te doen én door Toet te vertellen over hoe je een mummie maakt. Welk van de twee vind jij het meest waardevol en waarom?

Feest der herkenning? 6

Er wordt weinig verteld over Amany's huwelijk met haar vader, behalve dat ze haar moeder de bruiloft laat regelen. Dankzij dit huwelijk met haar vader krijgt Amany wél het recht om alle rollen en brieven in de archieven te lezen en mag ze spijkerschrift leren. Amany vraagt zich af of ze te gemakkelijk heeft toegegeven en zich te goedkoop heeft verkocht. Wat vind jij?

Feest der herkenning? 7

'Hoe meer Toet zou weten, hoe beter het voor hem zou zijn. Kennis was immers macht.' (p. 70) Ben je het eens met wat Amany hier stelt? Vind je dat die uitspraak ook nu nog geldt? Leg je antwoord uit.

Feest der herkenning? 8

'Voor jou doe ik alles. (...) Ik zou niet weten wat ik moest als jij mijn man niet was,' zegt Amany op Toets sterfbed. 'Je hebt altijd je best gedaan om ieders leven beter te maken,' (p. 156) voegt ze daar nog aan toe. In hoeverre vind je de relatie tussen Amany en Toet een mooi voorbeeld van 'houden van'?

Feest der herkenning?

3

Feest der herkenning?

2

Feest der herkenning?

1

Feest der herkenning?

6

Feest der herkenning?

5

Feest der herkenning?

4

Feest der herkenning?

8

Feest der herkenning?

7

Stof tot nadenken? 1

Dit boek begint met 'Niet springen, Anchesenamon' en eindigt met 'Ze nam een sprong.' Waar zou dat springen symbool voor staan?

Stof tot nadenken? 2

De moeder van Toet, Kiya, wordt na zijn geboorte dood in bed gevonden. Vermoord? Wat zegt dat over hoe er tegen vrouwen werd aangekeken in die tijd?

Stof tot nadenken? 3

De gezinsleden krijgen nieuwe namen ter ere van god Aton (p. 26). Nefertiti wil er niets van weten. Ze zegt: 'Mijn naam hoort bij mij (...). Daar verandert niemand iets aan. Zelfs de farao niet.' Je zou kunnen zeggen dat Amany die eigenwijsheid van haar moeder heeft geërfd. Welke andere overeenkomsten zie je tussen moeder en dochter? En welke verschillen?

Stof tot nadenken? 4

Zoek online een plaatje op van het originele omslag van het boek. Je ziet niet alleen Toet en Amany afgebeeld, maar onderin ook de goden Isis en Osiris. Waarom zou de illustrator daarvoor gekozen hebben?

Stof tot nadenken? 5

Een van de kronen, de kroon die zo groot en breed is dat iedereen je meteen heel belangrijk vindt als je hem op hebt, noemt Amany om het Toet makkelijker te maken 'de malle'. Wat zegt dat over hoe Amany tradities ervaart? Of zou ze deze naam alleen maar bedenken, omdat Toet negen jaar is als hij tot farao wordt gekroond? Leg je antwoord uit.

Stof tot nadenken? 6

Farao Achnaton maakt vijanden met zijn dictatoriale beleid: 'Omdat ik het zeg!' Toet luisterde wél naar het volk en probeerde zelfs te helpen. Daardoor slinkt de schatkist. Past deze aanpak volgens jou in het idee om de macht over het oude Egypte binnen de familie te houden? Waarom wel of niet?

Stof tot nadenken? 7

Amany had geleerd dat je, hoe goed je ook je best deed, altijd tegenstanders zou hebben. Toch lijkt ze verbaasd als grafrovers de graftombe van Toet leeghalen en ze reageert genadeloos. De rovers kunnen het niet meer navertellen. Hoe vind je deze verharding van Amany? Vind je die passend bij hoe we haar hebben leren kennen? Leg je antwoorden uit.

Stof tot nadenken? 8

Prins Zannanza heeft slim gebruikgemaakt van nepnieuws – 'Naar een dooie gaat niemand op zoek' – om een vrij leven te kunnen leiden. Wat vind je van zijn aanpak? Zou dat in onze tijd ook nog werken? Leg je antwoord uit.

Stof tot nadenken?

3

Stof tot nadenken?

2

Stof tot nadenken?

1

Stof tot nadenken?

6

Stof tot nadenken?

5

Stof tot nadenken?

4

Stof tot nadenken?

8

Stof tot nadenken?

7